

Kleurringenproject Kokmeeuwen: winter 1996/1997

Frank Majoor

In het kader van een langlopende studie naar overwinterende Kokmeeuwen in Nederland is in de winter van 1996/1997 gestart met een kleurringproject. Hiertoe zijn in zes steden Kokmeeuwen van kleurringen voorzien. Het doel van het project is om een beeld te krijgen van de plaatstrouw van in Nederlandse steden overwinterende Kokmeeuwen. In dit artikel worden de eerste resultaten gepresenteerd.

Werkwijze

In de zes steden (Arnhem, Deventer, Groningen, Hilversum, Kampen en Utrecht) zijn in stadsparken in totaal 158 Kokmeeuwen gevangen en geringd met een stalen ring van het VOGEL-TREKSTATION ARNHEM aan de rechterpoot en een grote gele plastic kleurring aan de linkerpoot. De gele kleurring heeft een opvallende inscriptie die bestaat uit twee zwarte letters. Hierdoor zijn alle geringde vogels individueel herkenbaar. Alle Kokmeeuwen zijn gevangen tussen 28 november 1996 en 26 januari 1997. Door selectief te vangen zijn in iedere stad ongeveer evenveel eerste wintervogels als adulten (tweede winter of ouder) van kleurringen voorzien. De zes steden zijn uitgekozen op basis van de ligging in Nederland en de aanwezigheid van actieve (kleur)ringen-aflezers.

De locaties waar de Kokmeeuwen zijn voorzien van kleurringen zijn door verscheidene waarnemers wekelijks bezocht. Ook zijn andere geschikte afleesplekken in deze steden min of meer systematisch op Kokmeeuwen met kleurringen afgezocht. Daarnaast zijn andere Nederlandse steden enkele keren afgezocht, waaron-

der Amersfoort, Amsterdam, Medemblik, Zwolle, Zutphen en Nijmegen.

In dit verslag wordt onderscheid gemaakt tussen vogels die één of meer dagen later lokaal zijn teruggezien en vogels die elders zijn teruggezien. Alle observaties van kleurringen binnen de stad (inclusief buitenwijken) zijn beschouwd als lokale waarnemingen. Eén waarnemdag wordt in dit verslag beschouwd als één of meer waarnemingen van een Kokmeeuw met een kleurring op één dag binnen een bepaalde stad. Indien er bijvoorbeeld vijf individuen op een dag in een bepaalde stad zijn afgelezen geldt dit als vijf waarnemdagen.

Het weer

In het begin van de winter (oktober tot eind december) waren er normale temperaturen en er viel weinig regen. Vanaf ongeveer 20 december tot 10 januari was het extreem koud. Vervolgens waren februari en maart zeer nat met relatief hoge temperaturen.

Kokmeeuw in jeugdkleed met aan de linkerpoot een gele kleurring en aan de rechterpoot een stalen ring.
Naar een kleurenfoto van René Oosterhuis.

	Arnhem	Deventer	Groningen	Hilversum	Kampen	Utrecht
N geringd	27	27	27	25	27	25
N lokaal terug	18	18	19	7	2	5
% lokaal terug	66%	66%	70%	28%	7%	20%
N waarneemdagen	129	83	277	16	9	8
N waarnemers	5	8	7	1	6	2
N elders terug	1	1	0	4	4	3
% elders terug	4%	4%	0%	17%	15%	12%

Tabel 1. Overzicht van het aantal Kokmeeuwen met kleurringen per stad met het aantal lokaal waargenomen vogels, het totaal aantal waarneemdagen, het aantal waarnemers en het aantal winterwaarnemingen elders.

Resultaten

Van de 158 Kokmeeuwen met kleurringen zijn in totaal 69 vogels (43,7%) lokaal teruggezien. Er waren nauwelijks verschillen tussen vogels die als eerste winter waren geringd (41,7% lokaal terug) en vogels die als adult waren geringd (45,3% lokaal terug).

Wel waren er grote verschillen tussen de verschillende steden (tabel 1). In Arnhem, Deventer en Groningen is het merendeel van de vogels lokaal teruggezien. Daarentegen werd in Hilversum, Kampen en Utrecht slechts een klein deel lokaal teruggezien.

Van de plaatsen waar de minste Kokmeeuwen lokaal zijn teruggezien, zijn de meeste winterwaarnemingen van andere steden bekend (tabel 1). Over het algemeen betreft dit één waarneming uit een andere stad (zie bijlage 1). Twee in eerste winterkleed Kokmeeuwen zijn één maal in een nabijgelegen stad gezien en vervolgens weer op de ringplek (Hilversum ← → Utrecht en Deventer ← → Zutphen). Eén Kokmeeuw is sinds de dag na het ringen in Hilversum regelmatig in Deventer gezien.

In het voorjaar en de zomer van 1997 zijn zeven Kokmeeuwen met kleurringen afgelezen op trek naar of in de broedgebieden (zie bijlage 1). Waarnemingen werden ontvangen uit Duitsland (3), Denemarken (1), Polen (1), Zweden (1) en Noorwegen (1). Deze gegevens bevestigen het al bekende beeld dat 's winters in Nederlandse steden Kokmeeuwen overwinteren die in landen ten noorden en ten oosten van ons land broeden (zie onder andere Van Dijk & Majoor 1995). Opval-

lend is echter dat vier van deze Kokmeeuwen één jaar oude vogels betreft en deze zeer waarschijnlijk nog niet tot broeden komen.

Discussie

De afgelopen winter wordt gekenmerkt door een ongewoon felle vorstperiode tussen 20 december en 10 januari. Deze vorstperiode heeft invloed gehad op het verspreidingspatroon van Kokmeeuwen. Vogels die vóór deze vorstperiode waren geringd, werden voor het grootste deel lokaal teruggezien (tabel 2). Daarentegen zijn vogels die tijdens en direct na de vorstperiode zijn geringd, voor het grootste deel niet lokaal teruggezien. Het is waarschijnlijk dat door de extreem lange koudeperiode veel Kokmeeuwen zich hebben verplaatst naar een nabijgelegen plek met open water of verder zijn getrokken in zuidelijke richting. Het idee van wegtrek naar het zuiden wordt ondersteund door enkele aflezingen (zie bijvoorbeeld Geel AC, EL en EF in bijlage 1). Daarbij komt dat de Kokmeeuwen die later in de winter zijn geringd, een kortere periode hadden om te worden teruggezien. Dit effect wordt versterkt doordat gedurende de natte en milde periode in februari en maart veel Kokmeeuwen op de velden buiten de stad naar voedsel zochten. Hierdoor werd de kans op aflezen binnen de stad verkleind.

De grote verschillen tussen de steden in het percentage Kokmeeuwen met kleurringen die lokaal zijn teruggezien, zijn deels te wijten aan verschillen in waarneemintensiteit en deels te wijten aan verschillen in ringdatum (dat is de tijd van het rin-

	N	0 (%)	n3	d1	d2	d3	j1	j2	j3	f1	f2	f3	m1	m2	m3	a1
n3	15	3 (20%)		1	1	1		1	3	4	1					
d1	33	12 (36%)	xx		1					1	6	1	5	2	2	3
d2	31	18 (59%)	xx	xx		1		2		2	3	3	2			
d3	11	7 (64%)	xx	xx	xx					1				1	1	1
j1	3	2 (66%)	xx	xx	xx	xx		1								
j2	44	35 (80%)	xx	xx	xx	xx	xx		1	1	3	1				
j3	21	12 (56%)	xx	xx	xx	xx	xx	xx	2	2	1	1	3		3	

Tabel 2. Afgelezen ringen van Kokmeeuwen met kleurringen in de winter 1996/1997 naar decade van het ringen (horizontaal) en de decade van de laatste lokale waarneming (verticaal).

N = aantal geringd per decade

0 = aantal geringde vogels die niet lokaal zijn teruggezien

xx = periode met strenge vorst

gen ten opzichte van de vorstperiode). Wel is het opvallend dat de meeste niet-lokale winterwaarnemingen afkomstig zijn uit steden waar de minste vogels lokaal zijn teruggezien (Hilversum, Kampen en Utrecht). Ook dit gegeven wijst erop dat in deze steden een deel van de niet lokaal teruggeziene vogels naar elders is vertrokken.

Toekomst en oproep

Op grond van jarenlange ervaring met het aflezen van metalen ringen in steden (zie onder andere Van Dijk & Majoor 1995) is de verwachting dat een groot deel van de in 1996/1997 Kokmeeuwen met kleurringen weer naar Nederland zal terugkeren. Wel is het goed mogelijk dat, afhankelijk van onder andere de weersomstandigheden, de in 1997/1998 te ringen vogels een heel ander verspreidingspatroon laten zien.

Het is kortom van het grootste belang om zo goed mogelijk op Kokmeeuwen met kleurringen te letten en iedere waarneming naar onderstaand adres te sturen. Ook al wordt dezelfde

vogel 25 maal of vaker gezien, ook als de vogel waarschijnlijk al door een ander is afgelezen. Iedere waarnemer krijgt een bericht met de ringgegevens en een overzicht van alle andere waarnemingen van de desbetreffende Kokmeeuw.

Dankwoord

Van de volgende personen werden waarnemingen van kleurringen ontvangen: Arnold Bakker, Theo Bakker, Andreas Buchheim, Axel Degen, Symen Deuzerman, Klaas van Dijk, Jörn Gustad, Maarten Hageman, Susan Heideveld, Henk van Huffelen, Albert de Kleine, André van Kleunen, Dieter Klimpt, Jeroen Kok, Frank Majoor, Bennie Middendorp, Jan Nap, René Oosterhuis, Kjeld Pedersen, Leon Peters, Lex Tervelde, Kees & José Verbeek, Rob Versteeg, Paul Voskamp. Hartelijk dank! Zonder hulp van al deze waarnemers is het kleurringenonderzoek niet mogelijk. Tevens wordt Kjeld Pedersen bedankt voor het maken van de kleurringen en Klaas van Dijk voor het doornemen van het concept van dit verslag.

■ Frank Majoor, Poststraat 18, 6828 EK Arnhem, (026) 351 79 31.

LITERATUUR:

Dijk, K. van & F.A. Majoor (1995): Aflezen van metalen ringen bij Kokmeeuwen in Groningen en het Gooi. *Het Vogeljaar* 43 (3): 145-154.

Bijlage 1

Overzicht van niet-lokale waarnemingen van de Kokmeeuwen met kleurringen in winter 1996/97 en voorjaar/zomer 1997.

Achtereenvolgens staat vermeld: kleurcode, ringdatum, laatste lokale waarneemdatum, leeftijd, waarneemplaats en -datum.

g.w. = geen lokale waarnemingen

Arnhem

Geel AC (29-11/27-12 ad): Bochum, Duitsland (08-02)
Geel AM (01-12/05-02 ad): Bremen, Duitsland (24-03)
Geel KH (18-01/02-02 1W): Bremen, Duitsland (13-03 t/m 06-04)
Geel AN (04-01/ g.w. 1W): Kopenhagen, Denemarken (15-06)

Deventer

Geel FS (14-12/17-02 1W): Zutphen (29-12)
Geel FK (28-11/16-02 ad): Oslo, Noorwegen (april)
Geel FU (14-12/ g.w. 1W): Gdańsk, Polen (14-04)

Groningen

Geel CS (06-12/24-02 ad): Malmö, Zweden (02-04 t/m 05-04)
Geel VA (16-01/08-02 ad): Terschelling (08-07 dood gevonden)

Hilversum

Geel LL (18-12/13-03 1W): Utrecht (18-12)
Geel LH (18-12/ g.w. ad): Haarlemmermeer (26-01)
Geel NL (15-01/ g.w. ad): Deventer (16-01 t/m 05-03)
Geel NS (22-01/ g.w. 1W): Amsterdam (03-03 dood gevonden)
Geel NM (15-01/ g.w. 1W): Osnabrück, Duitsland (18-06)

Kampen

Geel EL (01-12/ g.w. 1W): Bochum, Duitsland (18-01)
Geel EF (01-12/ g.w. ad): Beek-Ubbergen (23-01)
Geel TJ (17-01/ g.w. ad): Amersfoort (29-01)
Geel TF (17-01/ g.w. ad): Zwolle (01-02)

Utrecht

Geel JE (29-01/ g.w. 1W): Amersfoort (29-01)
Geel JV (28-12/ g.w. ad): Medemblik (09-02)
Geel JM (12-12/ g.w. 1W): Hilversum (11-02 t/m 13-03)